

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

оцінювання побаченого або почутого; піклуватися про естетичну організацію шкільних приміщень, декорування класної кімнати, культуру оформлення та використання наочності та ін.; показувати особистий приклад охайності одягу, культури поведінки, естетики почуттів; накопичувати традиції класу; практикувати "тихе споглядання" різних видів мистецтва; створювати та виявляти поетичний настрій власної душі. Навчити споглядати не тільки очима, а й серцем, душею вболівати за долю кожного – у цьому полягає стратегічне завдання школи і вчителя, зокрема.

Висновки. Таким чином, педагогіка творчості розкриває великі потенції мистецтва у формуванні творчої активності як інтегративної соціокультурної детермінанти становлення особистості, розкриває техніку здійснення педагогічної взаємодії з метою формування

творчої особистості молодшого школяра, дає цінні методичні рекомендації щодо саморегуляції вчителя, використання елементів образотворення тощо. Подальшого вивчення потребують питання змістовного забезпечення формування активності молодших школярів у контексті надбань педагогіки творчості.

1. Сковорода Г. *Твори в двох томах.* – К.: АН УРСР, 1961. – Т. 1: *Проповіді. Діалоги. Трактати. Притчі.* – С. 316 – 371.

2. Ушинський К.Д. *Твори в шести томах.* – К.: Радянська школа, 1954. – Т. 2: *Педагогічні статті та матеріали до "Детского мира" та "Родного слова".* – 559 с.

3. *Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки* / За заг. ред. С.А. Литвинова. – К.: Радянська школа, 1961. – 652 с.

Сергій Єфремов, аспірант кафедри педагогіки

Харківського національного педагогічного університету
імені Григорія Сковороди

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

У статті розкрито значення науково-дослідницької роботи у процесі становлення ціннісних орієнтацій студентів. Показано, що професійна спрямованість та творчий характер науково-дослідницької роботи, яка є складовою навчально-виховного процесу в сучасних українських вищих навчальних закладах, сприяють формуванню у студентів високих моральних якостей, усвідомленню цінності продуктивної наукової праці.

Постановка проблеми. Соціальні, культурні, економіко-правові трансформації сьогодення визначили серед пріоритетних проблем педагогічної науки та освітньої практики професійну спрямованість освіти в цілому і вищої зокрема. Вивчення питань розвитку науково-дослідницької роботи як форми професійної підготовки студентської молоді в теорії та практиці вітчизняної освіти дозволить конкретизувати тенденції еволюціонування предмета дослідження та встановити причинно-наслідкові зв'язки, проаналізувати зміст та напрями науково-дослідницької роботи в системі фахової підготовки у вищих навчальних закладах України.

Аналіз останніх досліджень переконливо доводить, що вивчення багатоаспектних питань організації науково-дослідницької роботи студентів як соціокультурного чинника у вищих навчальних

зкладах України перебуває у колі актуальних досліджень широкого загалу учених-педагогів, психологів, філософів, істориків, економістів та ін. Актуалізація розробок у галузі наукознавства пояснюється тим, що у здійсненні науково-технічної політики держави провідну роль відіграють наукові кадри. Від їх творчої професійно спрямованої діяльності значною мірою залежать рівень наукових досліджень, масштаби і темпи введення в суспільну практику досягнень науки, загальні процеси суспільного розвитку.

Загалом, питання розвитку особистості майбутнього спеціаліста були предметом широкого кола наукових досліджень. Зокрема методологічні основи розвитку особистості майбутнього спеціаліста конкретизовано у працях В.Андрущенко, В.Астахової, Л.Коханович, Л.Сохань та ін; психолого-педагогічні аспекти вказаної проблеми розкривали В.Давидов,

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

М.Коган, В.Кочетав та ін.; соціальні, філософські засади розвитку особистості як суб'єкта професійної творчості досліджували Ю.Борисова, Б. Гершунський, Л.Зязюн та ін.

Досліджуючи філософський аспект використання науки як форми культурної творчості в контексті гуманітаризації вищої освіти, А. Герасименко показав, що регулювання розвитку науки у вищих навчальних закладах здійснюється не тільки через наявні форми управління, а й через інші форми культури й суспільної свідомості, які складають основу міждисциплінарного й міжособистісного спілкування суб'єктів наукової діяльності [1, 7].

Метою статті визначено з'ясування сутності науково-дослідницької роботи як соціокультурного чинника становлення особистості студента, особистісного професійного самовизначення і ціннісних орієнтацій в історичному контексті.

Виклад основного матеріалу. Дослідниця Л. Коржова розглядає науково-дослідницьку роботу студентів як один із системоутворювальних видів діяльності, що забезпечує формування цілісної особистості, реалізацію творчого професійного потенціалу випускника вищого навчального закладу. Учений розкриває організаційно-педагогічні умови формування готовності студентів педагогічних факультетів до проведення педагогічних досліджень через призму ціннісних орієнтацій, які детермінують професійні та особистісні потенції (системне бачення процесу розвитку наукового потенціалу студентів, творче використання загальноосвітніх і професійних блоків дисциплін на принципах інтеграції і міжпредметних зв'язків, залучення студентів до єдиної системи науково-дослідницької діяльності, використання потенційних можливостей позааудиторної роботи та педагогічної практики, реалізація комплексу педагогічних впливів на формування професійно знаних і особистісно цінних мотивів психологічної готовності та емоційного стимулювання майбутніх учителів до наукової діяльності). Основними критеріями розвитку наукового потенціалу, з точки зору автора, виступають дослідницькі знання і уміння, пізнавальний інтерес, творча активність і продуктивність дослідницької діяльності, розвиток яких дозволяє визначити репродуктивний, відтворювальний і творчий рівні готовності майбутніх учителів до проведення педагогічних досліджень [2, 6].

Вивчення матеріалів з теми дослідження свідчить, що на межі XX – XXI ст. принциповим явищем стало інтегрування навчальної та науково-дослідницької роботи студентів у вищих

навчальних закладах. Підтвердженням цього є факт, що 1979 р. було розроблено Приблизний Типовий Комплексний план організації науково-дослідницької роботи студентів на весь період навчання. Цей план рекомендувався до виконання як основи для розробки конкретних планів організації науково-дослідницької роботи в кожному окремому вищому навчальному закладі. Згідно з цим планом, науково-дослідницька робота студентів мала бути пов'язана з навчальним процесом і профілем майбутньої спеціальності, реалізувати комплексний підхід. Основною вимогою комплексного підходу до організації науково-дослідницької роботи студентів, як свідчить аналіз документа, визначалася органічна єдність цілей і напрямів навчальної, наукової і виховної роботи, тісний взаємозв'язок усіх форм і методів наукової роботи студентів, що здійснювалася у навчальний і позанавчальний час. Студенти могли брати участь у науково-дослідній роботі упродовж усього періоду навчання. Зміст і структура комплексної науково-дослідницької роботи студентів мали забезпечувати логіку послідовності навчального процесу в цілому. Головний принцип такої організації науково-дослідницької роботи полягав у наступності її методів і форм з першого курсу до випускного, між різними кафедрами і навчальними дисциплінами. За таких умов стала можливою реалізація комплексу завдань науково-дослідницької роботи студентів: виховання гармонійно розвиненої особистості; надання сприятливих умов для оволодіння спеціальністю; розвиток творчого мислення в розв'язанні практичних питань, формування навичок самостійної науково-дослідницької роботи; розвиток здатності використовувати теоретичні знання у практичній діяльності; формування потреби і навичок постійного самовдосконалення; розширення теоретичного кругозору та наукової ерудиції майбутніх фахівців.

У 80-ті рр. XX століття у вітчизняній педагогічній науці почала формуватися нова парадигма, яка характеризувалася спрямованістю освіти на реалізацію потреб особистості, диференціацією, індивідуалізацією змісту освіти, підвищенням його культуровідповідності, зміцненням зв'язків з національною культурою, перетворенням особистості студента на суб'єкт діяльності, орієнтацією освіти на світові тенденції розвитку даної галузі та задоволенням соціально-економічних потреб суспільства. Деякі з цих особливостей мали характер прогресивних тенденцій, які до цього часу не отримали остаточного затвердження.

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

У 90-ті рр. XX століття значні зміни відбувалися у структурі закладів освіти окремих регіонів. Уперше в країні здійснювалися заходи з подолання переважної спрямованості професійної освіти на реалізацію потреб промисловості, відкривалися нові вищі навчальні заклади, з'являлися нові спеціальності. Відбувалася переорієнтація системи професійної освіти, з одного боку, на реальні потреби кожного регіону, а з іншого, – на задоволення потреб населення в освітніх послугах.

Законом України “Про наукову і науково-технічну діяльність” (1992) так визначено так поняття “наукова діяльність” – це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження; “науково-технічна діяльність” – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань у всіх галузях техніки і технології. Серед її форм виділено й науково-дослідницьку роботу.

Проведене дослідження показало, що останні десятиліття ознаменувалися використанням науково-дослідницької роботи студентів як системоутворюючої соціокультурної детермінанти становлення особистості студента – майбутнього професіонала. Наприклад, учений В. Шейко розкрив сутність науково-дослідницької роботи студентів як сукупність взаємопов'язаних елементів: а) навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості; б) наукові дослідження, що здійснюють студенти під керівництвом професорів і викладачів [3, 11].

Серед особливих ознак науково-дослідницької роботи студентів учений акцентував увагу на таких: 1) єдність цілей і напрямів навчальної, наукової, виховної роботи; 2) взаємозв'язок і наступність всіх форм і методів фахової підготовки студентів; 3) безперервність науково-дослідницької роботи, узгодження її з проблематикою підрозділів вищого навчального закладу, громадських та державних науково-дослідницьких установ. Таке бачення сутності науково-дослідницької роботи дозволило В. Шейко конкретизувати широкі завдання: а) формування наукового світогляду, оволодіння методологією і методами дослідження; б) надання допомоги студентам у прискореному оволодінні спеціальністю, досягненні високого професіоналізму; в) розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у розв'язанні практичних завдань; г) прищеплення студентам навичок самостійної науково-дослідницької діяльності; д) розвиток

ініціативи, здатності застосовувати теоретичні знання у своїй практичній роботі, залучення найбільш здібних студентів до розв'язання наукових проблем, що мають суттєве значення для науки і практики; е) необхідність постійного оновлення і вдосконалення своїх знань; ж) розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутнього фахівця; з) створення та розвиток наукових шкіл, творчих колективів, виховання у стінах вищого навчального закладу резерву вчених, дослідників, викладачів [3, 12].

У ході наукового пошуку з'ясовано, що науково-дослідницька робота студентів – це системне утворення, яке має свою структуру, змісті форми.

Науково-дослідницька робота, крім інших завдань, має на меті інтенсифікацію творчого процесу. Наукова творчість – один з найскладніших видів людської діяльності, що вимагає ерудиції, інтелектуальних здібностей, напруженої розумової праці. У сучасних комплексних планах і робочих програмах науково-дослідницької роботи передбачено заходи щодо розвитку творчої активності кожного студента зокрема: індивідуалізація підходу керівника до роботи з кожним студентом; розвиток здібностей бачити проблему і формулювати її; забезпечення можливості активної участі студента у виборі теми дослідження; навчання постановці завдань дослідження; формування інтересу до сучасних методів наукових досліджень; забезпечення наступності і неперервності у виконанні роботи; досягнення реалізованості етапних завдань дослідження за безпосередньої участі студента; розкриття наукової і практичної значущості роботи, що виконується; оцінка ефективності отриманих результатів; забезпечення конкретності результатів виконаної науково-дослідницької роботи; розкриття творчих проблем професії; поглиблення знань і розширення їх творчого використання шляхом залучення студентів до взаємонавчання; розвиток здібності знаходити і формувати актуальну тематику наукових повідомлень і доповідей за результатами виконаних досліджень.

Висновки. Таким чином, у даній науковій статті показано, що сутнісне значення науково-дослідницької роботи полягає в організації гуманістично спрямованого навчального і наукового співробітництва в системі “студент – студент”, “студент – викладач”, активізації структурних підрозділів різних типів вищих шкіл та реалізації консультативної функції викладача для забезпечення високого рівня навчальної, науково-дослідницької діяльності студента. Виділено й

НАРОДОЗНАВЧІ ТРАДИЦІЇ У СИСТЕМІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

стисло схарактеризовано цілі розвитку особистості студента як суб'єкта професійної творчості (групи чинників у навчально-виробничій галузі діяльності, становлення соціальної активності майбутнього спеціаліста, формування гармонійної цілісної особистості).

Проведене дослідження не вичерпує багатоаспектності даної педагогічної проблеми. Детального опрацювання й системного узагальнення потребують наступні питання: обґрунтування психолого-педагогічних принципів та особливостей розвитку особистісних творчих та професійних вмінь та навичок у студентській молоді.

1. Герасименко А.А. *Наука як форма культурної творчості в контексті гуманітаризацію вищої освіти: Автореф. дис. ...канд. філос. наук: 09.00.11 /Київ.ун-т ім. Т.Шевченка. – К.,1998. – 18 с.*

2. Коржова Л.с. *Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень: Автореф. дис. ...канд.пед.наук: 13.00.04 – Кривий Ріг,2002. – 23 с.*

3. Шейко В.М. *Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – 3-тє вид., стер. – К.: Знання-Прес, 2003. – 295 с.*

Ганна Околович, викладач кафедри педагогіки

Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

НАРОДОЗНАВЧІ ТРАДИЦІЇ У СИСТЕМІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Головним завданням сучасної освіти є підготовка особистості до самостійного життя, самовдосконалення, розвитку матеріальної і духовної культури суспільства, збереження цінностей культури, які залишилися нам у спадок, примноження української культури шляхом проведення різних заходів на народознавчу тематику в сучасних школах України, роз'яснення їх значення у житті кожної особистості і держави в цілому.

Постановка проблеми. Проблема відродження української культури і шляхи її реалізації в сучасній загальноосвітній школі складають сутність і зміст виховної роботи. Упродовж віків українські діти виховувались у національному середовищі, зміст та форми функціонування якого відображають культурно-історичний досвід рідного народу. З молоком матері діти вбирають у себе той національний дух, який формує з них типових представників свого народу.

Національне виховання, яке гармонійно вписується у життєдіяльність рідного народу, поступово формує в підростаючих поколіннях всі компоненти духовності, а саме: національну психологію, національний характер і темперамент, національний світогляд, національну філософію й ідеологію, національну свідомість і самосвідомість. Без духовного багатства, сконденсованого в цих поняттях, неможливий повноцінний внутрішній світ людини-громадянина. Тому одним з основних завдань національної школи є відродження народних традицій як одного з важливих засобів формування високого рівня культури та духовності українського народу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У наш час, як стверджують дослідники, традиції не тільки захищають національну самобутність українського народу, а й орієнтують людину на одухотворення її виробничої діяльності. Традиції зобов'язують молоде покоління жити відповідно до морально-етичних засад свого народу, тобто підпорядковувати своє життя благородній меті, вірі, добру тощо. Як зазначав М.Г. Стельмахович, "традиції – фундамент національного так же, як національне – фундамент культури. Тому відчуження людини від національної культури робить її безликою. А людина знеособлена, позбавлена власної індивідуальності, не здатна створювати духовні цінності, бо для духовних зусиль замало тільки бажання чи навіть таланту, а конче потрібне ще відмінне від інших світовідчуження, самобутне сприймання навколишнього" [5, 56]. Окремі аспекти цієї проблеми знайшли у відображенні у наукових працях Ю.І. Руденку, Є.І. Сявакко, М.Г. Стельмахович, М.М. Чепіль та ін.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що етнічна соціалізація дитини на основі